

Francesc Pons Fuster

LLEUGERES IL·LUMINACIONS CARNALS
A CABRA D'ARAGÓ EN 1714

A Barroca Mort

INTRODUCCIÓ

La promulgació de l'edict de 1525 contra els *alumbrados* potser suscità més d'un problema als inquisidors de Toledo. Després de nombrosos testimonis, la novetat de les doctrines agavellades féu que els inquisidors, a l'hora de qualificar-les, cercaren arrels històriques on fonamentar la seua heterodòxia. Per als inquisidors semblaven clares les concomitàncies entre els *alumbrados* i els begards. Algunes vegades, l'afinitat de determinades proposicions amb les doctrines de Luter no feia necessari buscar més enllà. Inclús un autor com Melchor Cano no dubtarà relacionar les doctrines dels *alumbrados* amb les dels gnòstics (Márquez, 82-108).

La historiografia sobre els *alumbrados* de Toledo és hui molt extensa. Els diversos autors que se n'han ocupat d'ells mantenen fortes discrepàncies a l'hora de buscar les seues filiacions herètiques, fins al punt que per al no iniciat en la qüestió resulta complicat aclarir-se entre tanta complexitat doctrinal com pot besllumar-se (Huerga, 1978, 135; Santa Teresa, 16-17).

Sense voler aprofundir excessivament en la matèria, el fet que interessa remarcar ara és la importància que l'edict de Toledo de 1525 tingué ulteriorment, ja que acabà convertint-se en una mena de jurisprudència inquisitorial, reiterativament aplicada a casos molt diversos.

Això és el que passà quan el frare dominicà Alonso de la Fuente començà a descobrir per les terres d'Extremadura grups d'espirituals que, sense massa preparació, eren capaços d'endinsar-se pels cims més alts de la con-

templació. Malgrat que els *alumbrados* de Toledo ja feia cinquanta anys que havien desaparegut, això no impedí que els inquisidors, guiats pel frare dominicà, relacionaren els dos casos i que no els fóra difícil qualificar les noves doctrines també com d'*alumbrados*. D'aquesta manera sorgiren en la història els *alumbrados* d'Extremadura que foren condemnats per la Inquisició de Llerena l'any 1579 (Huerga, 1978).

Aquests nous *alumbrados*, que tingueren una ramificació valenciana ja que fou condemnat un frare franciscà estretament relacionat amb el Patriarca Ribera i àdhuc el Patriarca mateix fou inculpat d'haver-los afavorit quan era bisbe de Badajoz, es diferenciaven dels autèntics *alumbrados* de 1525 per la predisposició que mostraven a la realització de carnalitats en les seues pràctiques espirituals (Pons Fuster, 24-31).

A partir de 1579, la qüestió dels *alumbrados* semblava ben encaminada. Per això quan el 1623 la Inquisició de Sevilla, després d'algunes denúncies on també tornava aparéixer el dominicà Alonso de la Fuente, condemnà nous grups d'espirituals, no dubtà de fer-ho sota l'acusació d'*alumbrados* (Huerga, 1988).

Però en 1623 el mot alumbrado ja s'havia convertit en un mot despectiu i perillós amb el qual podien plantejar-se problemes als enemics o als adversaris ideològics. En les seues carns ho patirien i ho havien patit alguns espirituals com fra Luis de Granada, fra Antonio Sobrino, la beata Margarita Agulló, etc. (Pons Fuster, 1991).

El mot alumbrado aconseguí tanta fortuna històrica que qualsevol desviació espiritual on sorgiren o no carnalitats i implicacions sexuals era titllada d'aquesta manera despectiva. L'abús arribà fins als extrems de qualificar-se com *alumbrados* grups tan heterogenis com les monges de San Plácido a Madrid, clergues dissoluts, confessors sol·licitants, beates celestinesques i autèntics llampats mentals (Márquez, 24).

També a València tinguérem els nostres *alumbrados* en dates tan allunyades com 1646, 1650 i 1668 (Pons Fuster, 177-223). *Alumbrados* valencians que, com ja intentàrem demostrar en un altre treball anterior, no eren massa originals però sí prou carnals.

Amb el pas del temps, el mot alumbrado si bé no desaparegué, almenys sí que anà perdent importància. Malgrat això, en una data tan tardana com 1688 la Inquisició de València jutjà encara com alumbrada a Francisca García, una nimfomaníaca capaç de cometre qualsevol excés sexual per tal d'oobeir la veu de Déu (Lea, 564-565).

En 1687, la Inquisició romana condemnava l'aragonés Miguel Molinos, que s'havia criat espiritualment a València des de 1646 fins a 1662, i amb ell la seua doctrina quietista (Tellechea, 1987). Des d'aleshores els mots quietisme, quietista, molinosista i alumbrado foren utilitzats indistintament per qualificar les desviacions espirituals on apareixien carnalitats o il·lumi-

nacions carnals.

Per tant, a finals del segle XVII, *alumbrados* i quietistes significaven el mateix. La qual cosa no sembla massa allunyada de la veritat doctrinal, atès que la doctrina del “dexamiento” dels *alumbrados* i la doctrina de la quietud passiva atribuïda a Miguel Molinos semblen les dues una mateixa cosa en el camí de l'experiència mística. Diguem-ne, per no ser nosaltres també tan heterodoxos, una mateixa cosa dintre d'una mala interpretació de l'experiència mística.

Una qüestió més embolicada és la de les carnalitats o allò que hem anomenat il·luminacions carnals a les quals es dedicaven alguns *alumbrados*. La presència de tals carnalitats no es donava en els *alumbrados* de Toledo, si bé, de la seua doctrina de la impecabilitat dels perfectes, era fàcil deduir la legitimitat d'aquests actes carnals. El que sí que sembla evident és la seua presència en tota la resta de grups que foren jutjats com *alumbrados*, excepció feta d'alguns personatges a qui se'ls aplicà el mot per raons més ideològiques que doctrinals.

Un altre fet que cal remarcar en tots els grups quietistes i *alumbrados* és la presència de clergues i de monges i de beates. És a dir, d'hòmens i de dones.

Així doncs, fetes aquestes precisions introductòries, potser és el moment de començar a estudiar el cas ocorregut en el lloc de Cabra d'Aragó. Un cas guardat en els arxius inquisitorials, que en el frontispici de la primera pàgina del lligall s'anomena com d'*alumbrados* i en el seu interior es relaciona amb el quietisme de Miguel Molinos. Un cas, “cuya doctrina y los hechos despiden inconfundible olorillo a la fase podrida o degenerada de los *Alumbrados*” (Hueriga, 1983, 143) i que té els següents protagonistes.

LA DENÚNCIA

El 5 d'abril de 1714, Manuel Casanova, frare franciscà de l'observància del convent de Mora, trameté una carta a la Inquisició de València. Pocs dies després, en la vila de Mora, en el Regne d'Aragó i districte de la Inquisició de València, comparegué l'esmentat frare, que tenia trenta anys, davant els comissaris del Sant Ofici per a contar tot allò que sumàriament havia exposat en el seu escrit anterior (AHN: Inquisició, lligall 529/2).

Fra Manuel havia predicat les quaresmes dels anys 1713 i 1714 en els llocs de Castellar i de Cabra. En la darrera Quaresma que predicà en el lloc de Cabra, una ànima desconhortada acudí a ell, pertorbada pel model de virtut que li proposava son pare espiritual, un clergue beneficiat de nom Miguel Abad. L'ànima pensava que se li ensenyava una doctrina que no s'ajustava massa a allò que manava l'Església, ja que, sense ser el seu confessor, li

manava que li comunicara els pensaments, les obres i les paraules que executava tots els dies.

El frare franciscà, sorprès, li demanà a l'ànima, que s'anomenava Margarita Lizondo i era "muger moça", que li aclarira tot allò que feia amb son pare espiritual. Li contà que algunes vegades la deixuplinava i que, altres li tocava els pits i les parts "verendas". Ella es resistia per no parèixer-li bé allò que ell feia, però, malgrat això, l'abraçava i la besava dient-li que ho feia perquè l'estimava espiritualment i que es fera compte que s'abraçava amb Jesucrist. Aleshores, ella es deixava fer. Altres vegades, ella també tocava els pits i besava i adorava el costat de son Pare espiritual. Ell li deia que allò que feia era com si adorara el costat de Crist. Tot ocorria en casa del mossén, bé quan ell estava gitat en el llit, o bé quan ella anava a rebre els seus exercicis espirituals.

A més de tot això, Margarita li contà que moltes altres dones del poble també anaven a casa del mossén a demanar-li llicència per a realitzar tota classe d'exercicis espirituals. La presència de tantes dones féu que la gent del poble començara a murmurar, ressaltant el fet que cap home seguira eixa vida de virtut i d'exercicis espirituals que seguien les dones.

El frare franciscà, cada vegada més meravellat per les notícies que anava coneixent, decidí indagar pel seu compte. Descobrí que alguns en el poble semblaven atordits per la molta virtut que demostraven les dones; mossén Miguel Abad i el vicari del poble no es parlaven; resultava estrany veure dones casades i riques dedicar-se a l'oració, portar cilicis i donar-se fortes deixuplines per ordre del seu Pare espiritual; per si fóra poc, les dones tenien prohibit confessar-se amb els frares de Mora, perquè s'oposaven al model de virtut que elles seguien. Excessives coses sospitoses perquè el frare romanguera sense denunciar-les a la Inquisició.

Però en la declaració de fra Manuel Casanova trobem altres detalls interessants. Així, respecte a la penitent Margarita Lizondo, declararà que tot allò que feia i es deixava fer per son Pare espiritual era amb ignorància. A aquesta conclusió havia arribat pel gran rosec que mostrava la penitent, ja que li fou necessari interrompre la confessió per tal que ella s'esplaiara.

El delator per encàrrec ja tenia algunes sospites quan estigué a Cabra en 1713. Aleshores, descobrí que mossén Miguel Abad no era confessor, i encara que ho havia sigut abans, el bisbe l'havia privat d'exercir aquest ministeri. A més, en la quaresma de l'any 1713, quedà molt sorprès en veure tanta virtut en les dones del poble i comprovar que mossén Miguel Abad no es confessava amb ell. Per això, quan l'any 1714 tornà a predicar, aprofità una ocasió favorable per a esbrinar tot allò que sospitava. Margarita fou l'ànima cànida que utilitzà. Quan s'hi confessà, el frare l'examinà a fons. Ella pensava que tot allò que li passava amb son Pare espiritual no podia ser moralment bo, perquè sempre ho feien amb clandestinitat. El frare li digué que no

podia tenir cap dubte respecte a la immoralitat d'eixes accions, ja que si sols el més lleuger moviment de mans d'un home cap a una dona ja era una acció que comportava els seus riscos, restava molt més clar que no podia pensar que foren bones unes accions tan deshonestes com tocar-li els pits a una dona. Malgrat tot això, el frare pensava que ella no tenia massa escrúpols perquè la licitud de les seues accions era confirmada pel seu director espiritual, la qual cosa li semblava al frare que ben bé podria relacionar-se amb les idees difoses per Miguel Molinos.

LA DELATORA

Margarita Lizondo, donzella, veïna i natural de Cabra, de trenta anys, és la delatora. Així ho posen de manifest els mateixos papers inquisitorials. Ella comparegué en el mateix lloc de Cabra davant el Doctor D. Joseph Fernández de Marmanillo, prevere de la Congregació de l'Oratori, secretari del Sant Ofici per càrrec heretat del seu oncle i Comissari especial en aquesta causa (AHN: Inquisició, lligall 529/2).

Des del primer moment, Margarita tingué molt clara la raó per la qual l'havien convocada, perquè declarara respecte a tot allò que en confessió havia referit a un frare del convent de Mora, de cognom Casanova.

Margarita manifestarà que feia poc més o menys deu anys enrere, en desitjar elegir un director o pare espiritual i com que no hi havia en el poble més que dues persones eclesiàstiques, escollí mossén Miguel Abad, qui aleshores li semblava persona de bona vida i de bons costums. I encara que feia cosa de quatre anys que el senyor bisbe li va treure la llicència per a confessar, en tots els deu anys, sempre s'ha governat espiritualment per ell.

En els dos primers anys de relacions, mossén Miguel Abad no li féu realitzar cap acció obscena. Li manava fer vot de castedat per temps limitat i renovar-lo cada tres o quatre mesos. La fórmula que utilitzava era la següent: mentre ell estava assegut en la sagristia de l'església, ella s'agenollava als seus peus i, posant-li les mans dintre de les d'ell, repetia les paraules que li deia. Així quedava esposa de Crist i des d'eixe moment l'anomenava sempre com a Benvolguda del Nostre Senyor.

La declaració de Margarita Lizondo no segueix un ordre lògic, ja que, de sobte, fa memòria que un dia qualsevol dels que havia refermat el seu vot de castedat, mossén Miguel Abad la cridà perquè acudira a sa casa a l'hora de la sesta. Se'l trobà gitat en el llit, i li manà que s'hi recolzara. Aleshores, l'abraçà i la besà i, col·locant-li la mà per davall les faldes, l'acaricià en les cames, en les cuixes i en la panxa (no recorda si també en "las partes"). Després, posant-la cap per avall, li alçà les faldes i li donà una deixuplina en les natges descobertes. Conclòs aquest exercici, mossén Miguel li digué que

tot això ho havia fet per a provar-la, li féu una aspra reprensió per haver-li-ho permés, i li manà que es confessara.

A més de tot això, Margarita recordarà que, algunes vegades, quan ambdós es trobaven a l'església, li demanava llicència per a proseguir els seus exercicis espirituals, i ell li deia que li besara el pit i que es fera compte que estava adorant el costat de Crist. Aleshores, ella ho executava i ell l'abraçava dient-li que tinguera molt amor de Déu

També recorda que, una vegada que estava malalta, mossén Miguel anà a visitar-la i, estrenyent-li les mans amb demostracions d'afecte, dues o tres vegades li va acariciar els pits. Tanmateix, en manifestar-li ell que si tenia escrúpols no ho tornaria a fer, tot i que ella sí que en tenia, per vergonya li deia que no.

Moltes més coses evocarà encara Margarita Lizondo. Així, en nombroses ocasions, mossén Miguel li tocava els pits, les cames, la panxa i, dues o tres vegades, li passà les mans pel sexe ("sus partes"). En cinc o sis ocasions, estant gitat en el llit, es descobria el pit i ella li'l besava; aleshores, li deia que es fera compte que estava adorant el costat de Crist. Altres vegades, amb el pretext que ella tenia les mans fredes, se les col·locava en el pit, dient-li: "La pobre que tiene frío".

Un dels exercicis espirituals que més li plaïa a mossén Miguel Abad era deixuplinat les seues filles espirituals. Abans hem pogut comprovar com aprofitava determinats moments especials per a practicar-lo. Ara, Margarita Lizondo li contarà a l'inquisidor que, dues o tres vegades que anà a casa de mossén Miguel a donar-li compte dels seus exercicis espirituals, com que aquest descobrí que no s'havia deixuplinat tots els dies que li ho havia manat, li demanà permís per a deixuplinat-la. Ella li digué que fera el que volguera. Aleshores, la col·locà cap per avall sobre els seus genolls i, després d'alçar-li les faldes, la deixuplinà en les natges descobertes, una vegada amb cordells i l'altra amb la mà.

Margarita Lizondo, en ser interrogada pel Comissari del Sant Ofici respecte a quina era la seua predisposició quan realitzava totes aquestes accions, manifestarà que quan mossén Miguel Abad la besava en la boca, ella no es mostrava gens passiva i també el besava. Ara bé, no pensava que tot allò que feia amb ella ho fera també amb les altres dones del poble que dirigia espiritualment. Perquè, i això ha de quedar clar, mossén Miguel Abad tenia moltes filles espirituals. Margarita Lizondo anomenarà les següents: María Lizondo (casada), Teresa Lorito (casada), Cecilia Navarro (donzella), Teresa Argilés (donzella), Mariana Lizondo (casada), Rosa Gascón (donzella), María Argilés (donzella), Isabel Jordán (casada), Benedicta N. (casada), María Martín (donzella), Rosa Escarache (casada) i altres. També figurarà en la relació un vidu, Miguel Lecha, que no sabem massa bé quin paper desenvolupava dintre del cercle espiritual que havia agavellat mossén Miguel Abad.

Dues qüestions convé ressenyar encara de la declaració de Margarita Lizondo. En primer lloc, incidir sobre el seu més que hipotètic grau de consciència respecte a les accions que executava amb el seu director espiritual. Tot sembla indicar que la torbaven, però no massa, ja que pensava que no podien ser roïnes executant-les amb son Pare espiritual. En segon lloc, cal referir-se a la semblança que deixa de mossén Miguel Abad. Així, manifestarà que era natural de Cabra, beneficiat en la seua església, i de quaranta anys, poc més o menys. No li coneixia altra ocupació que oficiar missa, assistir els oficis divins i tractar espiritualment amb les dones. En el poble es murmurava d'aquest tracte freqüent amb el sexe femení. No sabia si tenia director espiritual, però algunes vegades l'havia vist confessar-se amb el Doctor Blas Ruvio, rector de la parròquia, i amb altres religiosos forasters.

L'AMOR D'UNA ALTRA DONA

No sabem amb plena certesa si la Inquisició cità a declarar totes les dones que abans hem vist que han sigut anomenades. Coneixent el sistema de funcionament del Sant Ofici és gairebé segur que així ho fera. Però el que sí que sembla del tot clar en els esdeveniments ocorreguts a Cabra d'Aragó és el protagonisme adquirit per una altra dona, a qui la Inquisició acabà processant (AHN: Inquisició, lligall 529/3).

L'1 de juny de 1714, Cecília Navarro comparegué davant el Comissari del Sant Ofici. Tenia 23 anys i era donzella. Tot seguit, manifestà que la raó per la qual pensava que l'havien citada devia ser per tot allò que havia passat amb Miguel Abad, si bé ella pensava que era un home molt sant i molt bona persona. Així, almenys, ho demostraven les seues paraules i les seues actuacions.

Cecília Navarro l'elegí com a Pare espiritual sent xicoteta. Sempre li havia ensenyat bona doctrina, exercicis de devoció, meditacions, mortificacions i freqüència dels sacraments. Poques coses més digué. En tot cas, afegí que anava a sa casa dos o tres vegades per setmana i li feia prèdiques perquè guardara l'honestetat i s'apartara dels perills.

Però, segurament, del procés seguit contra Miguel Abad, la Inquisició descobrí que Cecília Navarro tenia altres vinculacions més singulars amb el seu mossén. Per això, tornà a cridar-la sis mesos després. Ara es recordarà de moltes altres coses.

Així, mossén Miguel Abad, quan ella anava a sa casa a donar-li compte dels seus exercicis espirituals, li demanava que fera l'acte d'humilitat de besar la terra, i després feia que li adorara el costat estant gitat en el llit. A més, li deia que no tinguera mals pensaments, sinó que pensara que estava en la plaga de Crist, i abraçant-la, li preguntava si estimava molt Jesús, i res-

ponent-li que sí, li preguntava si l'estimava més que a la seua vida, més que a la seua ànima, més que a tot el món.

Cecilia tenia escrúpols d'adorar-li el costat a son Pare espiritual. Però ell li deia que no calia realitzar molt a sovint aquest exercici espiritual perquè no li provocara mals pensaments. Tanmateix, quan s'hi trobava sola en sa casa, tenia mals pensaments i temptacions. Aleshores, mossén Miguel li deia que no anava ben encaminada i que no se li arriamara ja que era sacerdot i no podia cometre males accions. Malgrat això, algunes vegades, sense demanar-li-ho, li adorava el costat. Ell l'acomiadava, però ella li manifestava que l'estimava i que això no ho feia amb cap altre home.

Altres vegades que Cecilia Navarro anava a casa de mossén Miguel Abad, ell l'abraçava i feia com si anara a besar-la, o a tocar-li els pits. Una vegada li posà la mà en els pits, i com que ella li digué que això no estava bé, ell li respongué que era molt delicada i que no es podia tractar amb ella, ja que després sempre tenia mals pensaments.

Les relacions de Cecilia Navarro amb son Pare espiritual són més complexes que les que hi mantenia Margarita Lizondo. Cecilia no mostrava ni la docilitat ni la predisposició a deixar-se fer coses que anteriorment hem vist en el cas de Margarita Lizondo. Mossén Miguel Abad també li col·locava les mans per davall de les faldes i li tocava les natges, però la qüestió de les deixuplines acabà convertint-se en un turment.

El Beneficiat també volia deixuplinar Cecilia Navarro, però ella se li resistia. La resistència de la donzella era molt estimada pel mossén. Però això no li impedia tornar a intentar-ho, fins al punt d'amenaçar-la de no acceptar-la més com a filla espiritual. Quan semblava que, per l'amenaça del mossén o per farta que estava de sentir sempre la mateixa petició, mostrava predisposició a acceptar i es col·locava en terra cap per avall, aleshores ell feia acció d'alçar-li les faldes, però, de sobte, es detenia i la feia alçar representant-la asprament per la seua feblesa, i dient-li que només volia provar-la. Però, tot seguit, el mossén tornava a manifestar ganes d'assotar-la, i ella tornava a col·locar-se en posició, i de nou tornava a passar com abans.

Cecilia Navarro fou interrogada pel Comissari del Sant Ofici sobre un punt concret que interessava aclarir. Si ella era la dona a la qual mossén Miguel Abad, després de preguntar-li si estava disposada a obeir-lo en tot, manà que el "desatacara"; si quan es negà a realitzar-ho, ell continuà importunant-la fins al punt d'agafar-li les mans amb violència i col·locar-se-les en les "ahugetas"; i si en veure que ella es resistia, l'alabà per la seua constància. Cecilia Navarro respongué que no recordava que mossén Miguel Abad li ordenara cap cosa indecent, i menys encara que el "desatacara".

Poques coses més aclarirà Cecilia Navarro, si de cas manifestarà que no ho havia declarat tot en la primera audiència per trobar-se torbada i no entendre les coses que li preguntaven.

EL PROTAGONISTA

El dia tres d'agost de 1714, l'inquisidor D. Joseph de la Rasa Cosío estava en l'audiència del matí en el Sant Ofici de València i rebé la visita de l'*Alcalde de las Cárceles Secretas*, que li manifestà que el presoner de la lletra "R" volia ser rebut en audiència. Després de jurar "more sacerdotali", el presoner digué que el seu nom era Miguel Abad, que era prevere i beneficiat en el lloc de Cabra, d'on era també natural, i que tenia, poc més o menys, 46 anys d'edat (AHN: Inquisició, lligalls 529/ 2 i 3).

A continuació, els papers inquisitorials introdueixen una nota aclaridora, on es fa constar que mossén Miguel Abad estava empresonat per delictes de sol·licitació i proposicions de mala doctrina, els quals tingueren la censura de temeràries, errònies, blasfemes i herètiques amb hipocresia escandalosa, abús del ministeri de director espiritual i pràctica de la perversa secta de Miguel Molinos. Concloua la causa inquisitorial, mossén Miguel Abad fou condemnat, entre altres penes, a cixir amb "sanbenito" de mitja aspa i a abjurar "de vehementi".

Ara, mossén Miguel demanava de nou audiència per a esbrinar algunes qüestions que no havien quedat massa clares en el seu procés. Així manifestarà que, sense ser confessor, s'inicià com a director espiritual per consell de fra Pedro Domingo i fra Miguel Abad (sic), frares franciscans descalços. El primer ja havia mort i l'altre es trobava en l'actualitat en el regne de Nàpols.

Mossén Miguel Abad mantenia correspondència amb els dos frares. L'un era conventual en el convent d'Almansa i l'altre, fra Domingo, residia en el convent de sant Joan de la Ribera de València. Aquest últim, li declarava en els seus escrits que podia dedicar-se a dirigir ànimes pel camí espiritual sense ser confessor, ja que el mateix havien fet personatges espiritualment tan excepcionals com sant Francesc i santa Teresa.

Persuadit per arguments de tanta força, deu o onze anys enrere, mossén Miguel s'inicià com a director espiritual fins aplegar a nodrir un cercle espiritual al qual pertanyien més de trenta-cinc ànimes. En els primers vuit anys, els aconsellava que oferiren a Déu totes les seues ocupacions i treballs quotidians, tenint-lo sempre present sota un determinat rètol. El diumenge com a pare, el dilluns com a rei, el dimarts com a jutge, el dimecres com a amic, el dijous com a pastor, el divendres com a metge i el dissabte com a espòs. L'ordre no sempre era rígid i amb algunes ànimes variava els rètols i els dies. També els donava un punt de meditació dels Novíssims per als matins i de la Passió de Nostre Senyor per a les vesprades i les nits. A més, havien d'exercitar-se cada dia en una determinada virtut.

En aquests primers anys no aconsellà res més a les seues ànimes. Les relacions eren normals, fins que devia fer cosa de tres o quatre anys, impul-

sat per la seua feblesa i fragilitat, els parlava amb molt d'afecte i amb paraules d'afició humana i carnals com: "hija mía sirve a Dios, ámate a los ejercicios espirituales y mortificaciones", dient-les amb un sentit d'afecte no pur. Després, passà més endavant i començà a cometre en algunes ànimes palpaments en la cara, en els pits i en les parts vergonyoses, amb una freqüència de dues o tres vegades per setmana. Inclús algunes ànimes les animava que li tocaren deshonestament les seues parts vergonyoses.

Respecte de les deixuplines, malgrat que les ànimes li deien que les practicaven tal com els havia manat, no volia creure-s'ho i pretenia que el deixaren deixuplinar-les. Algunes ànimes ho acceptaven, i les que no ho feien per escrúpols, tractava de persuadir-les amb bones paraules fins que mostaven disposició a rebre-les per la seua mà.

Quan és interrogat respecte a quines eren les ànimes amb les quals cometia les deshonestedats, Mossén Miguel Abad distingirà diversos grups. Així, les que va palpar deshonestament i que al mateix temps consentien palpar-lo a ell foren: María Anna Lizondo, Antonia Martín i Teresa Lorito. Les ànimes que sols consentien que les palpara, acceptant carícies en la cara, en els pits i en les parts vergonyoses, i també besos en la cara, foren: Francisca de Miñor, Isabel Muñoz, Beatriz Agustín, Margarita Lizondo, María Izquierdo i María Agustín. Finalment, a un tercer grup integrat per María Lizondo, Bárbara Lizondo, María Anna Pérez i Benedicta Izquierdo, sols les va palpar en la cara alhora que les besava.

Mossén Miguel Abad sempre fou conscient que les deshonestedats que cometia amb les seues filles espirituals eren il·lícites i pecaminoses. Si les practicava era mogut per la seua fragilitat. En un primer moment, manifestarà que mai els ensenyà cap tipus de doctrina que acceptara les deshonestedats com a camí per a la perfecció espiritual, si bé tampoc les ponderà com a pecaminoses. Més endavant aclarirà que, en les relacions que mantenia amb algunes ànimes, a causa del desassossec i escrúpol que hi tenien, decidí interrogar-les sobre si sentien mals pensaments i moviments de carns quan l'acariciaven i besaven o quan les acariciava i besava. Quan li responien negativament, els deia, aleshores, perquè "se matán"? Altres vegades, si algunes ànimes continuaven amb els escrúpols, simplement els deia que es confessaren, amb la qual cosa podien entendre que les deshonestedats eren pecaminoses. En cap moment els manifestà clarament que les accions que realitzaven eren pecaminoses, i ho féu així perquè s'hi doblegaren més dòcilment i per abusar de la seua tendresa amb la consecució dels seus delits.

Els aclariments de mossén Miguel Abad que hem transcrit fins ací, no tingueren lloc sols el dia tres d'agost, sinó que anaren escampant-se al llarg de diversos dies d'acord amb el records del clergue.

CONSIDERACIONS FINALS

Les conclusions que poden col·legir-se dels esdeveniments ocorreguts en el lloc de Cabra d'Aragó potser no són massa significatives. La claredat amb què els fets són exposats fa innecessaris molts comentaris. El desconeixement del Sumari complet instruït contra mossén Miguel Abad és una dada que cal remarcar com a negativa, atès que podria il·luminar amb noves facetes tot allò que va ocórrer, si bé, possiblement, això no canviaria substancialment l'enjudiciament que els fets ens mereixen.

Del mètode espiritual seguit per mossén Miguel Abad per a instruir les seues filles espirituals pel camí de la virtut poden detraure's poques resquícies per a l'heterodòxia. Era un dels molts sistemes seguits aleshores pels nombrosos directors espirituals que pul·lulaven per la geografia hispana. El fet de posar l'accent en la meditació i de no entreveure's cap pretensió d'elevat-se cap als cims de la contemplació mística, la normalitat amb què el grup accepta les directrius espirituals, són idees que refermen la inexistència de mala doctrina. El sistema o mètode espiritual seguit pel grup de mossén Miguel Abad fou eficaç durant bastants anys per a unes dones no excessivament il·lustrades en els delits espirituals més sublims. L'error, per tant, no estava en el mètode, sinó en la complexa i turmentada personalitat del director espiritual.

L'exclusiva relació de mossén Miguel Abad amb dones és un fet determinant que explica ben bé la seua caiguda. És clar que al costat de confessors i directors espirituals veiem aparéixer quasi sempre nombrosos grups de dones que, de bona fe, tractaven de donar sentit espiritual a unes vides massa arrossegades per la quotidianitat. És clara també, l'existència de casos on les dones acaben convertint-se en protagonistes espirituals, però siguem-ne contundents, en són sempre una minoria. Majoritàriament són els hòmens els qui, incapaços de circumscriure al marc espiritual les seues relacions amb les dones, amb les seues filles espirituals, acaben convertint-se en els protagonistes de nombroses històries no d'*alumbrados* ni de quietistes, sinó d'accions més poc significatives doctrinalment, més humanes: simplement de sol·licitacions.

En els fets ocorreguts en el lloc de Cabra d'Aragó no trobem doctrines espirituals que puguem relacionar amb les dels *alumbrados* i quietistes. El fet que la Inquisició condemne a mossén Miguel Abad també per la perversa pràctica de la doctrina de Miguel Molinos, cal entendre'l, com hem vist en la introducció, com una forma artificiosa i estereotipada que la Inquisició tenia per a jutjar determinats delictes quan besllumava trets que podien posar-se en relació amb esdeveniments espirituals recentment significatius. I cal dir que la condemna de Miguel Molinos en 1687 marcà decisivament l'espiritualitat hispana fins a ofegar-la i reduir-la a unes expressions tan for-

mals, que qualsevol intent de cercar delits místics més sublims era contemplat amb molts recels per l'ortodòxia oficial.

Però mossén Miguel Abad és també víctima circumstancial d'un temps on proliferaven els clergues que veien circumscrita la seua carrera eclesiàstica a gaudir de beneficis instituïts per avantpassats, que pretenien així garantir-se millor un lloc en el cel (Domínguez Ortiz, 1979). En el mateix lloc de Cabra sabem que hi havia altres beneficis eclesiàstics, gaudits per clergues que ni tan sols hi residien. La tendència general a Espanya ens palesa que molts dels clergues que treien profit dels nombrosos beneficis eclesiàstics no exercien cap activitat pastoral i les motivacions que els havien fet ordenar-se sacerdots solien ser sobretot d'ordre temporal (Mestre, 1979). Potser va ser aquest també el cas de mossén Miguel Abad, però almenys ell, durant vuit o nou anys, tractà de desenrotllar una labor pastoral que comportara per a les seues filles espirituals unes vivències que no es circumscrigueren al simple ritualisme formal de les cerimònies eclesiàstiques.

Mossén Miguel Abad fou condemnat amb duresa per la Inquisició. Tanmateix les seues filles espirituals, Margarita Lizondo i Cecilia Navarro, foren jutjades amb molta més benevolència ja que, ateses determinades circumstàncies, els qualificadors del Sant Ofici, malgrat que les accions deshonestes eren pecaminoses, no trobaren en els fets ocorreguts sospites contra la fe. Per tant, una vegada que foren desenganyades dels seus errors i amonestades i advertides en el cas de reincidir, atés també que la sentència de mossén Miguel Abad fou llegida en acte públic en l'església parroquial de Cabra, i que de demanar-se nous exàmens no s'aconseguiria sinó contribuir a infamar-les, es prengué la resolució de suspendre les seues causes inquisitorials.

Així, d'aquesta manera donem per conclusos els fets ocorreguts en el lloc de Cabra d'Aragó. Uns fets que, gràcies a la fidelitat amb que la Inquisició arreplegava les declaracions dels testimonis, ens han permés endinsar-nos en lleugeres il·luminacions carnals i ser molt més explícits en el nostre estudi.

BIBLIOGRAFIA

AHN: *Inquisició*, Lligall 529/2, expedient. 9.

AHN: *Inquisició*, Lligall 529/3, expedient. 7.

DOMÍNGUEZ ORTIZ, Antonio (1979): Aspectos sociales de la vida eclesiástica en los siglos XVII y XVIII, *Historia de la Iglesia en España*, vol. IV, BAC.

HUERGA, Álvaro (1978): *Historia de los Alumbrados*, vol. I, Madrid, Fundación Universitaria Española.

— (1988): *Historia de los Alumbrados*, vol. IV, Madrid, Fundación Universitaria Española.

— (1983): La escuela de san Luis Bertrán y los *alumbrados* valencianos, *Corrientes espirituales en la Valencia del siglo XVI (1550-1600)*, pp. 135-163.

LEA, Charles (1983): *Historia de la Inquisición Española*, vol. III, Madrid, Fundación Universitaria Española.

MÁRQUEZ, Antonio (1972): *Los Alumbrados. Orígenes y Filosofía*. 1525-1559, Madrid.

MESTRE, Antonio (1979): Religión y Cultura en el siglo XVIII, *Historia de la Iglesia en España*, vol. IV, BAC.

PONS FUSTER, Francisco (1991): *Místicos, Beatas y Alumbrados*, Valencia.

SANTA TERESA, Domingo (1957): Juan de Valdés 1498?-1541 Su pensamiento religioso y las corrientes espirituales de su tiempo, *Analecta Gregoriana*, vol. LXXXV.

TELLECHEA, J. I. (1979): *Molinosiana. Investigaciones Históricas sobre Miguel Molinos*, Madrid, Fundación Universitaria Española.

